

CZU: 371.3:165.194

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3967031>

EDUCAȚIA LA DISTANȚĂ ÎN PERIOADA DE CARANTINĂ PROVOCATĂ DE PANDEMIA COVID-19 ȘI IMPACTUL DISPROPORȚIONAT ASUPRA FETELOR

Eugenia GANEA

Universitatea de Stat din Moldova

În prezentul articol punem în discuție aspectele ce țin de impactul disproporționat al învățământului online în condițiile carantinei impuse de coronavirus, modul în care sunt afectate fetele, în particular cele încadrate în instituțiile de învățământ profesional tehnic. Accesul disproporționat la tehnologii pentru învățare online și lipsa timpului care normal ar fi fost alocat învățării sunt două motive care fac impactul negativ de gen mai profund asupra fetelor comparativ cu băieții, în toate treptele de învățământ. Această criză ar putea influența serios sistemul de învățământ profesional tehnic pe termen mediu și lung, ținându-se cont de segregarea de gen a multor profesii, impactul pe care l-a avut această criză asupra afacerilor din domeniul restaurantelor și cafenelelor, precum și pierderea locurilor de muncă în acest sector.

Cuvinte-cheie: impact disproporționat, implicație gender, educație online, învățământ profesional tehnic.

DISTANCE EDUCATION IN THE LOCK DOWN PERIOD CAUSED BY COVID-19 PANDEMIC AND DISPROPORTIONED IMPACT ON GIRLS

This article discusses the issues related to the disproportionate impact of online education during the Coronavirus lockdown on girls, in particular those in TVET institutions. The disproportionate access to online learning technologies and the lack of time that would normally have been allocated to learning - are two reasons that have a differentiated impact on girls compared to boys, on all levels of education. This crisis can seriously affect the technical vocational education system in the medium and long term, given the gender segregation of jobs learnt in these institutions, the impact of the crises on restaurant & cafe businesses and job losses in the sector.

Keywords: disproportionate impact, gender implications, online education, technical vocational education.

Introducere

Echitatea socială și implicațiile de gen ale pandemiei Coronavirusului este în atenția mai multor actori la nivel internațional și a organizațiilor neguvernamentale la nivel național. Crizele, în general, pot stimula noi moduri de comportament, care generează modificări ale normelor de gen în societate, afectând astfel viețile fetelor și femeilor într-un mod diferit de felul în care sunt afectați băieții și bărbații. De exemplu, statisticile alarmante din mai multe țări denotă o creștere a fenomenului violenței împotriva femeilor, care s-a intensificat în condițiile blocării și stresului economic.

Analiza impactului de gen în sectorul educației și a efectului închiderii instituțiilor de învățământ, precum și a efectelor psihosociale și economice nu pot fi decât alarmante. În general, trebuie să ținem cont de faptul că învățământul și sistemul de educație este de așa natură că rezultatul transformărilor devine vizibil în perioade de timp mai mari; astfel, rezultatele impactului acestei crize ar putea evoca o perspectivă pesimistă pe termen mare. Nu e greu de presupus că rata de școlarizare ar putea descrește în rândul elevilor care provin din familii cu venituri financiare modeste, că normele sociale și așteptările îndeplinirii muncii casnice și de îngrijire pun o povară mai mare pe fete; astfel, școlarizarea pentru fete nu mai devine la fel de importantă în aceste familii. În general, crizele de sănătate din trecut (precum Ebola) au arătat că, fiind în afara școlii, fetele se confruntă cu un risc mai mare de abuz sexual, exploatare și sarcină timpurie, iar povara întreținerii financiare a familiei și gospodăriei face căsătoria să devină o soluție potrivită pentru situația nespuse de grea din aceste familii. Este important a remarca că un studiu realizat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare a constatat că în Sierra Leone sarcina la o vârstă timpurie în rândul adolescentelor a crescut cu 65% din cauza condițiilor socioeconomice impuse de Ebola în 2014 [1, p.1].

Impactul disproporționat al educației online

Trebuie să recunoaștem că criza provocată de focarul global Coronavirus a atins totul, având un impact puternic asupra sănătății, vieții și bunăstării oamenilor, asupra pieței muncii, dar și asupra tuturor sectoarelor economiei și vieții sociale. Sectorul medical și cel al educației au fost lovite în primul rând și, evident, cel mai tare. Multe țări au implementat măsuri temporare pentru încetinirea răspândirii virusului, ceea ce a însemnat închiderea

instituțiilor publice și de învățământ. Conform datelor UNESCO, la nivel global peste 1,57 miliarde de elevi și studenți de la treapta învățământului preșcolar până la nivelul terțiar au fost afectați de închiderea instituțiilor de învățământ din cauza pandemiei COVID-19, dintre care 763 milioane sunt fete [2, p.1].

Conform Organizației Internaționale a Muncii, 30% din instituțiile de învățământ profesional tehnic și-au sistat complet activitatea în această perioadă [3, p.1].

În Republica Moldova, procesul de învățământ cu frecvență fizică a fost suspendat pe 11 martie 2020 în toate treptele de învățământ. Ca și răspuns situației, diferite forme de învățare și colaborare online au devenit centrul atenției în efortul de a asigura continuitatea învățării. Conform datelor Ministerului Educației, Culturii și Cercetării (MECC), la începutul perioadei de carantină (15 martie 2020) au fost implicați 92,8% din numărul total de elevi, iar peste o lună 95,6% din numărul total de copii au participat la procesul educațional la distanță [4].

În același timp, se impune o analiză a accesului la internet și tehnologii pentru a avea o perspectivă mai bună asupra situației și contextului. Conform studiului *Realizarea procesului educațional în condițiile izolării actorilor învățământului general*, în Republica Moldova rata de penetrare pentru serviciile de Internet mobil în bandă largă este de 68,4%; rata de penetrare pentru serviciile de Internet fix în bandă largă este de 16,5%. Conform aceluiași studiu, rata elevilor din Republica Moldova, care au acces la un loc liniștit pentru studii este de 92%, iar procentul de elevi care au acces la un dispozitiv digital pentru realizarea temelor școlare este de 85%. O proporție de 92% din numărul de elevi din Republica Moldova ar avea acces la Internet. Conform studiului, administrația școlilor estimează că proporția elevilor din școlile în care performanța de calcul a dispozitivelor digitale este considerată suficientă pentru realizarea activităților de învățare ar fi de 48% [5, p.8].

Astfel, aceste cifre sugerează că învățământul online, în pofida faptului că a fost o soluție impusă de circumstanțele create, a lăsat copiii din familiile vulnerabile în afara fenomenului pe care îl numim învățământ la distanță.

Un alt studiu realizat în Republica Moldova de Institutul de Politici Publice (IPP) în cadrul proiectului „Valorificarea oportunităților de implicare efectivă a părinților, comunităților și a societății civile în guvernarea educației” a constatat, printre altele, că în afara procesului educațional pe perioada învățării online au rămas peste 7 mii de elevi și peste 600 de cadre didactice [6, p.8].

Astfel, copiii din familiile vulnerabile, cu venituri mici, din zonele rurale, care nu au acces la Internet și nu dispun de echipamentul necesar performant precum un telefon smart sau calculator, nu au putut fi cuprinși în procesul educației online. Fetele sunt în special afectate de această situație, fapt determinat de muncile casnice puse de obicei în familie pe umerii femeilor, dar și din cauza normelor sociale.

Impactul învățământului online asupra fetelor

Totuși, subiectul principal pe care dorim să-l relieșăm în acest articol ține de examinarea din perspectiva de gen a impactului pe care îl are trecerea la învățământul online, cu atenție deosebită asupra modului în care sunt afectate fetele încadrate în instituțiile de învățământ profesional tehnic din Republica Moldova.

Cercetările realizate de instituții internaționale, precum Banca Mondială [7, p.7], asupra impactului diferențiat al pandemiei și învățământului online asupra fetelor și băieților au determinat că acesta poate fi condiționat în principal de următoarele două motive de bază:

1. Normele de gen și sociale combinate cu întreruperea învățământului și accesul inegal la tehnologii și Internet, precum și la alte materiale necesare pentru a ține pasul cu învățarea la distanță.

2. Așteptările familiei legate de lucrul de îngrijire, ceea ce la modul practic înseamnă distribuirea timpului între învățare și munca casnică. Ținând cont de povara sarcinilor de menaj, îngrijire și alte sarcini care de obicei cad în gospodărie pe umerii fetelor, acest fapt limitează timpul pentru pregătirea temelor și învățare.

Accesul disproporționat la tehnologii pentru învățare online și lipsa timpului care normal ar fi fost alocat învățării sunt cele două motive care fac impactul negativ de gen mai profund asupra fetelor comparativ cu băieții, în toate treptele de învățământ. Totuși, impactul crizei provocate de pandemie asupra fetelor cuprinse în învățământul profesional tehnic este specific. În general, această criză ar putea influența serios sistemul pe termen mediu și lung, ținându-se cont de segregarea de gen a multor profesii, impactul pe care îl are această criză asupra afacerilor din domeniul restaurantelor și cafenelelor și pierderea locurilor de muncă.

Pentru a avea o mai bună înțelegere asupra acestor perspective, și anume – decizia elevilor (fete și băieți) din instituțiile de învățământ profesional tehnic de a nu abandona studiile, e necesar să examinăm, sumar, sensul noțiunii „educație la distanță” în instituțiile de învățământ profesional tehnic, ținând cont de specificul sistemului de învățământ profesional tehnic.

Educația online în instituțiile de învățământ profesional tehnic

Trebuie să recunoaștem că organizarea educației online pentru învățământul profesional tehnic prezintă interes deosebit și atenție din mai multe considerente. Însă, următoarele două au o însemnătate aparte: durata studiilor limitată în timp (nouă sau optsprezece luni) și specificul acestei trepte de învățământ, axat pe obținerea unei profesii care cere *abilități practice*. Deci, cum reușesc elevii să obțină deprinderi practice într-un timp scurt, în baza procesului de educație online? De remarcat că același studiu realizat de IPP relatează că învățământul profesional tehnic de asemenea a fost restructurat în condițiile organizării învățământului la distanță. MECC a organizat mai multe sesiuni online de formare profesională continuă a cadrelor didactice din învățământul profesional tehnic din perspectiva utilizării tehnologiilor informaționale la distanță. Printre domeniile de formare în cadrul sesiunilor online se numără: proiectarea învățării la distanță și comunicarea digitală, crearea și utilizarea resurselor multimedia, organizarea activității interactive la distanță, crearea cursurilor digitale, utilizarea instrumentelor pentru educația la distanță, cum ar fi managementul documentelor și managementul clasei.

Studiul IPP informează despre apariția mai multor probleme în organizarea învățământului dual, așa cum multe întreprinderi s-au închis sau nu era posibilă implicarea elevilor din învățământul profesional tehnic în activități practice [IPP p.12].

În cazul elevilor și studenților din învățământul profesional tehnic, majoritatea dintre care provin/sunt de baștină din localități rurale și provin deseori din familii cu situație financiară limitată, trecerea la învățământul online a pus, evident, o presiune și mai mare. Dacă închiderea școlilor pentru elevii cu acces deplin la tehnologii și internet a însemnat mai degrabă păstrarea legăturii cu școala decât un proces intens de acumulare de cunoștințe, atunci nu este greu să concluzionăm că pentru cei din învățământul profesional tehnic nici această legătură nu prea a fost posibil să fie menținută, în special în cazul învățământului dual. Ar trebui să existe o doză de îngrijorare în legătură cu faptul că pentru mulți copii din familii vulnerabile, defavorizate, care nu au participat la învățământul online, revenirea la școală va fi dificilă din considerentul că și-au pierdut interesul, astfel încât să nu-și mai dorească să revină.

Este important să înțelegem caracteristicile care disting învățământului profesional tehnic de alte trepte de învățământ, pentru a înțelege impactul pe care îl are pandemia atât pe termen scurt și termen lung asupra băieților și asupra fetelor în special, precum și pentru a înțelege efectul învățării online pentru această categorie de elevi. E necesar de a porni de la axioma că aceste instituții sunt axate pe formarea de abilități practice și pe pregătirea în muncă. Astfel, învățarea la distanță și online face acest lucru deosebit de dificil. Cunoștințele și abilitățile sunt dobândite prin învățare practică și prin acțiune, care are loc în atelierele și laboratoarele din școală sau prin experiența practică la locul de muncă.

Abordările de învățare la distanță sunt un înlocuitor slab al exercițiilor practice atunci când e nevoie să fie folosite utilaje, echipamente sau materiale care uneori nici nu pot fi stocate în interiorul casei. Evident, în anumite contexte și pentru anumite ocupații, formarea practică poate fi simulată la distanță, de exemplu, experiențe virtuale sau un program de securitate cibernetică, lucru mai mult relevant pentru centrele de excelență cu profil în tehnologii informaționale. În general însă, programele de învățământ profesional tehnic necesită o activitate practică, prin interacțiune reală, utilizarea de mașini, utilaje și produse care nici nu pot fi procurate de elevi. Aceasta face ca studiile online să nu fie la fel de relevante pentru această treaptă de învățământ precum în alte trepte.

Un element adițional mai ține și de faptul că învățarea poate continua în condițiile în care întreprinderile unde elevii trec lecțiile practice să rămână deschise. Până la momentul scrierii acestui articol (iunie 2020), companiile din domeniul HoReCa au fost închise; astfel, elevii din școlile de profil nu aveau unde să-și facă practica. O problemă adițională generată de plasarea în carantină a întreprinderii este obținerea certificatului de absolvire a școlii și obținerea profesiei sau meseriei.

Dimensiunea de gen și impactul diferențiat asupra fetelor din instituțiile de învățământ profesional tehnic

Odată cu răspândirea pandemiei Coronavirusului, multe inegalități de gen deja s-au intensificat pe măsură ce normele sociale discriminatorii continuă să se agraveze. Dificultățile de ordin economic pun în pericol femeile tinere, care au rămas fără sursă de venit. Astfel, măsuri de suport sunt necesare pentru a nu admite situații de exploatare, inclusiv sexuală. O problemă ar putea fi și cazarea, mai ales pentru fetele care locuiesc în cămine studentești.

În cazul fetelor care învață o meserie de bucătar, cusătoare și alte profesii puternic afectate de închiderea întreprinderilor și pierderea locurilor de muncă, pandemia ar putea avea un efect nu doar de ordin economic, dar și re-gândirea priorităților și a planurilor de viitor. Aceasta înseamnă că la re-începerea cursurilor ele ar putea să nu-și mai dorească să continue studiile din lipsa unei perspective de a se angaja în domeniu.

Fetele care trebuie să continue studiile odată cu începerea anului de învățământ în septembrie 2020, cel mai probabil online, având în vedere că situația epidemiologică din țara noastră nu se îmbunătățește, ar putea fi într-o situație dificilă dictată de lipsa accesului la Internet, lipsa echipamentului tehnologic, lipsa unui loc liniștit pentru studii, lipsa timpului pentru activitate academică din cauza muncii de îngrijire a familiei și gospodăriei, pentru unele dintre ele – chiar și lipsa unui loc de cazare.

Circumstanțele descrise trebuie să determine o abordare adaptată la condiții noi, pentru a organiza procesul de reluare a studiilor în instituțiile de învățământ profesional tehnic fără a expune elevii și studenții riscurilor de sănătate, în același timp îndeplinind obiectivele educaționale și elaborând măsuri menite să prevină auto-excluderea elevilor și studenților din procesul de învățământ.

Practici bune ca răspuns situației

În scopul de a oferi suport, UNESCO a lansat Coaliția pentru Educație Globală¹ pentru a facilita oportunitățile de învățare incluzivă pentru copii și tineri în această perioadă de perturbare educațională fără precedent. UNESCO recomandă să fie realizate investiții în educația la distanță pentru a atenua impactul produs de închiderea școlilor, dar și elaborarea unor abordări specifice în vederea dezvoltării unor sisteme de educație mai deschise și mai flexibile.

Printre măsurile indispensabile recomandate se regăsesc: atenuarea efectului care rezultă din închiderea școlilor prin asigurarea continuității procesului de învățământ, oferirea de suport economic fetelor și femeilor tinere și recunoașterea poverii muncii casnice neplătite, instruirea corpului didactic și a educatorilor pentru a fi capabili să susțină procesul de educație la distanță, crearea condițiilor de igienă în școli, stabilirea unor programe de oferire a suportului alimentar pentru familiile vulnerabile și altele.

Mai multe organizații internaționale, precum Banca Mondială, Organizația Internațională a Muncii [8, p.20-36], UNESCO [9 p.5], UNESCO-UNIVOC [9 p. 4-26], în baza cercetărilor crizelor anterioare, dar în principal ale crizei provocate de COVID-19 și impactului acesteia asupra școlilor profesionale (TVET), au elaborat un număr de recomandări. În publicația UNESCO „Technical Vocational Education & Training – reflections on the issues facing TVET and its potential in the time of COVID-19” sunt prezentate diverse modalități și exemple prin care în mai multe țări au fost luate măsuri de sprijinire a efortului de luptă împotriva pandemiei. Aceste exemple sunt potrivite, deoarece au efect de susținere a elevilor și studenților din instituțiile de învățământ profesional tehnic. Astfel, următoarele recomandări ar putea contribui la crearea unui mediu în care fetele, dar și băieții din instituțiile de învățământ profesional tehnic să dorească continuarea studiilor:

- 1) Crearea unor platforme cu materiale teoretice pentru studii și încurajarea studenților să rămână conectați cu școala. Lecțiile teoretice trebuie să fie combinate cu simulări practice virtuale.
- 2) Utilizarea școlilor pe post de unități de producere. Implicarea studenților în producerea materialelor și echipamentelor de protecție personală, precum: măști, costume, reparația de echipamente, unelte sau mașini, producerea de articole sanitare și dezinfectanți, producerea și livrarea de prânzuri etc. Astfel, școlile profesionale pot acționa pe rol de partener eficient întru susținerea producerii, aprovizionării și livrării de bunuri și servicii care în mod normal sunt livrate de unitățile de business.
- 3) Implicarea în acțiuni de informare privind prevenirea infectării și sensibilizarea populației, instruirea studenților pentru a contribui la acțiunile de prevenire a stigmatizării în societate a pacienților COVID; în funcție de profilul instituției, implicarea în oferirea consilierii și în alte acțiuni de informare.

Concluzii

1. În pofida eforturilor care au fost depuse de ministerul abilitat din Republica Moldova, de partenerii de dezvoltare și sectorul privat, care au susținut prin diverse modalități tranziția la învățământul online prin crearea și oferirea platformelor de învățare, a unui trafic de Internet mai mare, problema de bază este lipsa la mulți copii și chiar și la unele cadre didactice a posibilității materiale de a susține această activitate.
2. Statutul social al familiei, vulnerabilitatea, sărăcia sunt elemente mai pronunțate pentru elevii din instituțiile

¹<https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/globalcoalition>

de învățământ profesional tehnic, din motive lesne de înțeles: proveniența din familii cu venituri modeste, deseori din zone rurale, acces restrâns la tehnologii.

3. Accesul disproporționat la tehnologii pentru învățare online și lipsa timpului care normal ar fi fost alocat învățării sunt cele două motive care fac impactul negativ de gen mai profund asupra fetelor comparativ cu băieții, în toate treptele de învățământ.
4. Instituțiile din sistemul de învățământ profesional tehnic trebuie susținute pentru a se adapta mai eficient și să devină mai utile, odată cu începerea noului an școlar. Acestea pot prelua rolul de unități de producere și implica studenții în producerea materialelor și echipamentelor de protecție personală atât de necesare acum.
5. În scopul prevenirii abandonului și protejării fetelor împotriva diferitor forme de exploatare la care ar putea fi supuse din cauza lipsurilor, corpul didactic și managementul instituțiilor de învățământ profesional tehnic trebuie să dispună de măsuri concrete pentru a menține contactul și a susține participarea fetelor la procesul de educație.

Referințe:

1. Ebola Recovery in Sierra Leone Tackling the Rise in Sexual and Gender Based Violence and Teenage Pregnancy during the Ebola Crisis; Accesat: 22.05.2020
<https://www.undp.org/content/dam/sierraleone/docs/Ebola%20Docs./SL%20FS%20SGBV.pdf>
2. UNESCO Global Monitoring of schools closures caused by COVID-19.
Accesat: <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/>
3. ILO Policy Brief: Distance and Online Learning during the time of COVID-19. Accesat: 23.05.2020
https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---ifp_skills/documents/publication/wcms_743485.pdf
4. Comunicat de presă MECC din 1 aprilie 2020. Accesat: <https://mecc.gov.md/ro/content/ministrul-igor-sarovdragi-elevi-nu-vom-lasa-sa-fiti-generatia-de-sacrificiu-vom-aplica-cel>
5. CORLAT, S. *Realizarea procesului educațional în condițiile izolării actorilor învățământului general*. Chișinău, UTM, 2020.
6. CERBUȘCA, P. *Învățământul general în mod online: eficacitate și eficiență. Analiza politicilor educaționale în condițiile stării de urgență*. Chișinău, 2020. Accesat online: pe 22 mai 2020
http://ipp.md/wpcontent/uploads/2020/05/Studiu__Invatamantul_Online_202-04-29.pdf
7. Gender dimension of the COVID-19 Pandemic, World Bank Policy Note, April 16, 2020 prepared by Carmen de Paz, Miriam Muller, Ana Maria Munoz Boudet, and Isis Gaddis;
8. ILO-UNESCO-WBG Joint Survey on Technical and Vocational Education and Training (TVET) and Skills Development during the time of COVID-19. Accesat: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/documents/genericdocument/wcms_742817.pdf
9. Information meeting on education response to COVID-19 for Permanent Delegations to UNESCO. Presentation by Ms Stefania Giannini, UNESCO's Assistant Director-General for Education;
<http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/ERI/pdf/InfomeetingMS1504-ED.pdf>
10. Prof. Shyamal Majumdar, Ph.D., Iñigo Araiztegui, Tknika. *Technical Vocational Education & Training – reflections on the issues facing TVET and its potential in the time of COVID-19*. Accesat: pe <https://tinyurl.com/ya9gojzt>

Date despre autor:

Eugenia GANEA, doctorandă, Școala doctorală *Psihologie și Științe ale Educației*, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: ganea.eugenia@gmail.com

Prezentat la 10.05.2020